

DISCURS DE JULIO M. SANGUINETTI AMB MOTIU DE LA SEUA INVESTIDURA COM A DOCTORA HONORIS CAUSA PER LA UNIVERSITAT D'ALACANT

Senyor rector, senyors membres del Claustre, amics tots:

És una gran emoció, sens dubte també una gran alegria, estar ací a Alacant i en aquesta Universitat que representa una tan llarga i centenària tradició d'aquesta terra d'homes lliures, llegendari àmbit d'emprenedors. En aquesta terra, per a bé en general i de vegades no tant, s'ha conreat l'esperit individualista, ple d'un sentit de la llibertat que s'ha respirat sempre i continua viu.

Ho agraiïc molt profundament a tots i especialment la laudatio que se m'ha dedicat. Ho faig sentint-ho com a tribut i homenatge a la democràcia i al pensament iberoamericà, als ideals de la democràcia, al principi suprem de la llibertat. Ací solament sóc un més en aquesta representació que ací vesteixen amb tanta altura alguns dels nostres col·legues, com Ricardo Lagos, Belisario Betancur o Felipe González, soldats civils d'aquesta gloriosa causa.

M'heu lliurat recentment un llibre que reproduïx en la portada el meravellós quadre de Rafael, l'*Escola d'Atenes*. En la pintura, Plató alça el dit cap amunt, mentre Aristòtil apunta a terra. Aquesta escena ens inspira a dir unes paraules i apuntar unes reflexions sobre el que és l'essència del pensament i la filosofia de la tolerància, concebudes com a cor i ànima de la democràcia i de la convivència pacífica.

És un culte que ja no havíem de practicar després que acabara la guerra freda i hagueren caigut els murs, quan semblava que havíem entrat ja en la pau kantiana. Avui, però, hem de continuar parlant de tolerància com a fonament de la llibertat; hem de continuar parlant de la necessitat de la convivència entre els humans; continuem convocats a lluitar contra els dogmatismes.

Tornen a sorgir dogmatismes religiosos que assolen el món, enfronten civilitzacions que haurien de dialogar i construir, aquestes mateixes civilitzacions que un dia van conviure, en aquesta Espanya on musulmans, jueus i catòlics van poder traduir les grans obres dels grans savis i viure la possibilitat certa de la convivència. No obstant això, en aquests dies estem obligats a defensar l'esperit de la tolerància, la idea «voltairiana» de la llibertat, la concepció de Locke dels drets individuals, fins i tot la de Stuart Mill, que ens han de seguir inspirant per a construir

una societat en què es visca totalment el principi que «a déu el que és de déu i al cèsar el que és del cèsar».

D'aquests dogmatismes tampoc n'estem exempts en el món polític perquè també allí se'ns encomana la malaltia dels fonamentalismes. Es dóna fins i tot un fonamentalisme democràtic, quan eixim de la racionalitat crítica de Kant i ens deixem portar per l'absolutisme platònic, que està allí representat en la imatge del quadre comentat; quan perdem de vista el valor de la llibertat individual de Locke i ens deixem arrossegar per aquest concepte de voluntat general arrasadora que tant va predicar Rousseau.

Aquesta tensió d'idees és al darrere, encara que a voltes no s'entenga, del que són els populismes que patim a l'Amèrica Llatina. Aquest fonamentalisme democràtic pensa que en nom d'una majoria electoral es té la capacitat il·limitada d'exercir tots els poders en tots els terrenys. Es va mes allà del respecte a la necessària separació de poders, fins i tot més enllà del respecte a les minories, perquè la democràcia no és solament el govern de les majories, sinó el del respecte de les minories i de totes les llibertats individuals.

Són fonamentalismes contra els quals avui hem de continuar reivindicant la llibertat i la tolerància, molt especialment en els claustres de les nostres Universitats, perquè és en el terreny de les idees on en definitiva es gesten els grans moviments.

Heinrich Heine deia als francesos fa ja més de dos segles «no oblideu el valor de les idees, no oblideu la importància de les idees perquè en el silenci d'un laboratori acadèmic es pot imaginar la destrucció d'una civilització», i prou que ha passat això quan hi ha hagut llibres que han inspirat destruccions de pobles i civilitzacions.

Però hi ha altres fonamentalismes. Venim de dos segles polítics i d'un segle últim economicista, i sent l'economia la base i el fonament de l'organització social, es pot transformar en dogma. Hannah Arendt ens diu en la condició humana que hi ha solament dues ideologies que han pretès explicar-ho tot i assumir la clau de la història. Ni tan sols cap de les religions ha arribat a la concepció construïda en nom de la raça o en nom de l'economia; però sí que ha ocorregut així quan, d'una banda, les estructures marxistes van ofegar les llibertats o, d'una altra, els excessos d'un liberalisme mal entès van oblidar les necessàries obligacions de la solidaritat social i de la integració pacífica de les societats.

També el nostre món emmalalteix del fonamentalisme de la ciència, que és la que el mou. No és casualitat que en l'evolució de la humanitat són la ciència i la seua derivació tecnològica les que van marcant els temps històrics i definint cada etapa per l'accés al coneixement.

Des que ens vam posar dempeus fa dos-cents mil anys, des d'aquell instant, sempre, al final, qui ha aconseguit el major poder científic i la major capacitat tecnològica és el que ha predominat. I dic poder perquè, així com la ciència és alliberament, també pot ser destrucció i mai hem d'acceptar que es transforme en religió.

És molt perillosa la política quan es fa religió, molt perillosa també la religió quan es transforma en poder polític; molt perillosa la ciència, a més, quan transcendeix l'àmbit de les seues exactituds i, desbordant les seues possibilitats, assumeix una actitud d'omnipotència. Perquè la ciència i la tecnologia no són morals i la moral i l'ètica l'han d'imposar aquells obligats a encausar la societat dins d'un estat democràtic.

Hi ha hagut pensadors que sostenien que la política podia arribar a ser ciència. Saint Simon deia que l'avanç científic i l'avanç tecnològic farien que les decisions de l'estat foren científiques i estarien més enllà de la voluntat humana. Sota aquesta racionalitat desapareixerien l'arbitrarietat, la ignorància i les intrigues.

Pobre Saint Simon... oblidava que aquesta ciència i aquesta tècnica anaven a desenvolupar-se dins de societats humanes, on hi ha individualitats, on hi ha principis, on hi ha ètica, on hi ha sentiments. Que difícil és a voltes administrar sentiments que solem mirar des de lluny sense comprendre que són a la base de tants excessos.

El més comú d'aquests sentiments ha sigut el patriotisme. El patriotisme és un sentiment pur: és l'amor, l'amor a aquella terra de la qual ens sentim fills. Com diu García Márquez en la seua novel·la cèlebre, en el moment que Aureliano Buendía es nega a mudar-se perquè cadascú és d'on té els seus morts».

Aquest és el sentiment patriòtic; la seua ànima és fonamentalment amor. No s'ha de confondre, doncs, amb el nacionalisme, que se situa en l'àmbit de la política. Moltes vegades és necessari, per a defensar-se, però molt arriscat quan es desborda.

És un sentiment que es basa en l'altri, en l'alteritat, en la mirada cap a l'altre com a diferent, i prou sabem que, exacerbat, ha estat a la base de

tantes arbitriarietats, de tantes guerres, de tants patiments. Hem de continuar, doncs, defensant-nos de la intolerància i intentar encausar les forces que desfermen la ciència, la tecnologia, l'economia i les passions nacionals. Tots poden i deuen ser encausats i aquesta és la inexcusable tasca d'un estat democràtic, assentat en la voluntat ciutadana però amb la capacitat de moderar aquestes forces que puguen desbordar-se i degenerar en enemigues de la llibertat. Aquesta llibertat que sustenta la democràcia, perquè l'ideal democràtic no és un altre, que el de la societat tolerant, que accepta opinions diverses; aquest i no altre, és l'ànima mateixa, l'esperit del nostre sistema.

Vostè m'ha inspirat, senyor Rector, amb aquesta *Escola d'Atenes* de l'inefable Rafael i diguem, per a acabar, com veiem a la democràcia en la perspectiva dels temps.

L'entemem, des de la distància dels segles, quan l'estadista clàssic ens deia que en els assumptes públics «un respectuós temor és el que ens imposa acceptar el canvi dels successius governs i el respecte a aquelles lleis que s'han dictat, especialment per a enfrontar-se a injustícies. Estimem la bellesa amb senzillesa i el coneixement sense arrogància. Fem de la riquesa una oportunitat per a fer i no un motiu de vanaglòria. A Atenes, la pobresa no és vergonya, sí que ho és no fer res per superar-la».

Pèricles, discurs fúnebre als morts de la guerra del Peloponès, any 431 abans de Crist....

Moltes gràcies